
Periodeafsluiting

Henk Fuchs
Sarina van Vlimmeren

Noordhoff Uitgevers

•••
PDB

Tweede druk

Periodeafsluiting

Periodeafsluiting

Henk Fuchs

Sarina van Vlimmeren

Tweede druk

Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten

Opmaak binnenwerk: Zefier Tekstverwerking, Breda
Ontwerp omslag: G2K Groningen/Amsterdam
Omslagillustratie: iStockphoto

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Deze uitgave is gedrukt op FSC-papier.

0 / 12

© 2012 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84357-1
ISBN 978-90-01-81679-7
NUR 786

Woord vooraf

De Nederlandse Associatie voor Praktijkexamens ('de Associatie') organiseert op diverse momenten in het jaar examens voor het in ons land erkende Praktijkdiploma Boekhouden (PDB). Voor het behalen van dit diploma moeten examens worden afgelegd voor de volgende modules:

- Basiskennis Boekhouden (BKB).
- Basiskennis Calculatie (BKC).
- Financiële administratie.
- Kostprijscalculatie.
- Bedrijfseconomie.
- Periodeafsluiting.

Deze tweede druk van *Periodeafsluiting* sluit volledig aan bij de meest actuele eisen van de Associatie, die zijn opgenomen in het nieuwe examenprogramma op basis waarvan in januari 2013 voor het eerst zal worden geëxamineerd. Daarmee is de methode nu ook uitermate geschikt voor MBO-studenten die een financieel-administratieve opleiding op niveau 3 of 4 volgen. De Associatie heeft namelijk, in samenwerking met de Stichting Praktijkleren, het nieuwe examenprogramma zo ontwikkeld dat het daarmee ook aansluit bij de betrokken kwalificatiedossiers van het MBO.

De uitgave *Periodeafsluiting* bevat de volgende afdelingen:

- *Eerste afdeling*
Rechtsvormen
- *Tweede afdeling*
Ondernemings- en vermogensvormen
- *Derde afdeling*
Correcties in boekhouding
- *Vierde afdeling*
Diverse onderwerpen
- *Vijfde afdeling*
Periodeafsluiting

De in dit boek behandelde stof wordt geëxamineerd zonder gebruik te maken van een computer. Het examenprogramma voor *Periodeafsluiting* bevat echter de volgende passage:

'De kandidaat kent de overzichten uit een computerboekhoudprogramma. De kandidaat kent de betekenis van overzichten uit een computerboekhoudprogramma en kan deze beoordelen. De kandidaat kan de output vanuit een computerboekhoudprogramma beoordelen en fouten opsporen en herstellen.'

Om hiermee vertrouwd te raken, treft u in dit boek een hoofdstuk 'Computerboekhouden' aan.

In dit boek besteden we veel aandacht aan de didactiek, waardoor dit tekstboek zeer geschikt is voor zelfstudie. Kenmerken van het tekstboek zijn:

- Korte theoretische uiteenzettingen.
- Veel voorbeelden.
- Trefwoorden in de marge.
- Per hoofdstuk een samenvatting en een zelftoets.
- Uitwerkingen van de zelftoetsen achter in het boek.
- Register met Engelse termen achter in het boek.
- Register met vaktermen achter in het boek.

Aan het eind van elke paragraaf geven we in de marge aan welke opgaven precies aansluiten op de in die paragraaf besproken stof. De opgaven zijn gebundeld in de uitgave *Periodeafsluiting, Opgaven- en werkboek op A-4* formaat met multiperforatie. Door gebruik te maken van de toegevoegde werkbladen kan het tempo bij het uitwerken van de opgaven worden verhoogd, terwijl ook een geordend geheel van uitwerkingen ontstaat. Bij het opgaven- en werkboek verschijnt ook *Periodeafsluiting, Uitwerkingen*.

Voor verdere informatie over deze uitgave kunt u de bijbehorende website raadplegen: www.pdb.noordhoff.nl

De kopij van het tekstboek is doorgelezen door Mariëlle de Kock, docent bij Hogeschool Markus Verbeek Preahep. Wij zijn haar bijzonder erkentelijk voor het 'meedenken' en het commentaar.

Opmerkingen over de inhoud van deze uitgave die kunnen leiden tot verbeteringen in een volgende druk, zullen wij in dank ontvangen. Mogen wij u daarom vragen uw op- en aanmerkingen door te geven aan de uitgever?

Het adres is:

Noordhoff Uitgevers bv,
Afdeling Hoger Onderwijs,
Antwoordnummer 13, 9700 VB Groningen.

E-mail kunt u richten aan:
info@noordhoff.nl

Ook rechtstreeks contact met ons stellen we op prijs. Daartoe de volgende e-mailadressen:

scripta@telenet.be
sarina@vanvlimmeren.be

Hoogstraten/Essen, voorjaar 2012

Henk Fuchs
Sarina van Vlimmeren

'De Coöperatie Nederlandse Associatie voor Praktijkexamens u.a. verklaart dat in dit studieboek het examenprogramma van het examen Periodeafsluiting als onderdeel van het Praktijkdiploma Boekhouden volledig is verwerkt. De coöperatie doet hiermee geen uitspraak over de didactiek en de correcte verwerking van de vakinhoud.'

Inhoud

Eerste afdeling

Rechtsvormen 1

1 Rechtsvormen zonder rechtspersoonlijkheid 3

- 1.1 Natuurlijke personen en rechtspersonen 3
- 1.2 Eenmanszaak 5
- 1.3 Vennootschap onder firma 7
- 1.4 Commanditaire vennootschap 9
- 1.5 Maatschap 10
- Samenvatting hoofdstuk 1 11
- Zelftoets hoofdstuk 1 13

2 Rechtsvormen met rechtspersoonlijkheid 15

- 2.1 Naamloze vennootschap (nv) en besloten vennootschap (bv) 15
- 2.2 Keuze nv of bv als ondernemingsvorm 20
- 2.3 Directie, Raad van Commissarissen, Algemene Vergadering van Aandeelhouders en Ondernemingsraad 22
- Samenvatting hoofdstuk 2 25
- Zelftoets hoofdstuk 2 26

Tweede afdeling

Ondernemings- en vermogensvormen 27

3 Vennootschap onder firma 29

- 3.1 Oprichting vennootschap onder firma 29
- 3.2 Privéonttrekkingen en privétoevoegingen 32
- 3.3 Winstverdeling 34
- Samenvatting hoofdstuk 3 38
- Zelftoets hoofdstuk 3 39

4 Eigen vermogen nv/bv – aandelenkapitaal 41

- 4.1 Oprichting nv/bv 41
- 4.2 Geplaatst kapitaal 42
- 4.3 Omzetting eenmanszaak in bv 46
- 4.4 Omzetting vennootschap onder firma in bv 49
- Samenvatting hoofdstuk 4 52
- Zelftoets hoofdstuk 4 53

5	Eigen vermogen nv/bv – winstbepaling en winstverdeling	55
5.1	Winstbepaling	55
5.2	Winstverdeling en winstuitkering	59
5.3	Interimdividend	63
5.4	Cashdividend en stockdividend	66
	Samenvatting hoofdstuk 5	71
	Zelftoets hoofdstuk 5	73
6	Vreemd vermogen	75
6.1	Onderhandse lening en hypothecaire lening	75
6.2	Obligatielening	80
6.3	Rekening-courantkrediet	87
	Samenvatting hoofdstuk 6	88
	Zelftoets hoofdstuk 6	90
7	Voorzieningen	91
7.1	Belang voorzieningen	91
7.2	Garantievoorziening	93
7.3	Voorziening milieumaatregelen	95
7.4	Onderhoudsvoorziening	96
7.5	Voorziening debiteuren	98
	Samenvatting hoofdstuk 7	104
	Zelftoets hoofdstuk 7	106
8	Leasing	107
8.1	Leasevormen	107
8.2	Lessee en financiële lease	110
8.3	Lessee en operationele lease	113
	Samenvatting hoofdstuk 8	114
	Zelftoets hoofdstuk 8	116
	Derde afdeling	
	Correcties in boekhouding	119
9	Correctiejournaalposten – algemeen	121
9.1	Vergeeten boekingen	121
9.2	Foute boekingen	122
9.3	Kasverschillen en voorraadverschillen	126
	Samenvatting hoofdstuk 9	128
	Zelftoets hoofdstuk 9	129
10	Correctiejournaalposten als voorafgaande journaalposten	131
10.1	Corrigeren saldibalans	131
10.2	Correcties afgesloten boekjaren	138
	Samenvatting hoofdstuk 10	141
	Zelftoets hoofdstuk 10	142

- 11 Correctiejournaalposten – specifiek 143**
- 11.1 Permanence in voorraad en brutowinst op verkopen 143
- 11.2 Administratie voorraad tegen vaste verrekenprijzen 146
- 11.3 Ontvangst goederen en facturen op verschillende tijdstippen 148
- 11.4 Afgifte goederen en facturen op verschillende tijdstippen 150
- 11.5 Administratie voorraad tegen verkoopprijzen 152
- 11.6 Permanence in kosten 154
- 11.7 Permanence in baten 156
- 11.8 Kosten grond- en hulpstoffen 158
- 11.9 Kosten menselijke arbeid 160
- 11.10 Kosten vaste activa 161
- Zelftoets hoofdstuk 11 163

- 12 Correctiejournaalposten – voorbeeld examenopgave 165**
- 12.1 Correctieboekingen en aanvullende boekingen 165
- Zelftoets hoofdstuk 12 174

Vierde afdeling

Diverse onderwerpen 177

- 13 Administratieve organisatie 179**
- 13.1 Goederenstroom en geldstroom 179
- 13.2 Functiescheiding en taakverdeling 183
- 13.3 Interne controle 185
- Samenvatting hoofdstuk 13 188
- Zelftoets hoofdstuk 13 190

- 14 Jaarverslaggeving 191**
- 14.1 Jaarrekening 191
- 14.2 Wettelijke bepalingen externe verslaggeving 194
- 14.3 Regelgevende organen 200
- 14.4 Geconsolideerde jaarrekening 202
- Samenvatting hoofdstuk 14 206
- Zelftoets hoofdstuk 14 208

- 15 Filiaalboekhouding 209**
- 15.1 Twee soorten filiaalboekhouding 209
- 15.2 Niet-zelfstandige filiaalboekhouding 211
- 15.3 Zelfstandige filiaalboekhouding 216
- Samenvatting hoofdstuk 15 220
- Zelftoets hoofdstuk 15 221

- 16 Computerboekhouden 223**
- 16.1 Fouten herkennen 223
- 16.2 Controle verslagen kasboek 227
- 16.3 Controle verslagen bankboek 231
- 16.4 Controle verslagen verkoopboek 235
- 16.5 Controle verslagen inkoopboek 240
- 16.6 Controle verslagen memoriaal 245
- Samenvatting hoofdstuk 16 250
- Zelftoets hoofdstuk 16 251

- 17** **Juridische aspecten** 253
- 17.1 Bedrijfsaansprakelijkheid 253
- 17.2 Wet tegen witwassen 255
- 17.3 Faillissement 257
- 17.4 Surseance van betaling 260
- Samenvatting hoofdstuk 17 262
- Zelftoets hoofdstuk 17 263

Vijfde afdeling

Periodeafsluiting 265

- 18** **Periodeafsluiting – examentraining** 267
- 18.1 Compilatie examenvragen 267
- Zelftoets hoofdstuk 18 278

Uitwerkingen zelftoetsen 283

Overzicht Engelse termen 309

Register 311

Opmerking vooraf

Studenten die het examenprogramma *Periodeafsluiting* doorlezen, zullen zien dat hier en daar onderwerpen aan de orde komen die ook voorkomen in het examenprogramma *Financiële Administratie*. Die onderwerpen hebben we uitgebreid besproken in de uitgave *Financiële Administratie* en daarom in de uitgave *Periodeafsluiting* niet opnieuw behandeld.

In uw eigen belang adviseren we u daarom als volgorde bij uw studie en examens te kiezen:

- 1 *Financiële Administratie*, en daarna
- 2 *Periodeafsluiting*.

Om u bij de studie en het examen *Periodeafsluiting* toch enigszins te ondersteunen met bovenbedoelde onderwerpen uit *Financiële Administratie*, hebben we in dit boek een groot deel van deze onderwerpen met behulp van korte voorbeelden in hoofdstuk 11 nog eens de revue laten passeren. Ook in hoofdstuk 12 en 18 – waarin we recente examens *Periodeafsluiting* bespreken – komen deze onderwerpen ruimschoots aan bod.

Rechtsvormen

Eerste afdeling

- 1 Rechtsvormen zonder
 rechtspersoonlijkheid 3**
- 2 Rechtsvormen met
 rechtspersoonlijkheid 15**

Rechtsvormen zonder rechtspersoonlijkheid

1

- 1.1 Natuurlijke personen en rechtspersonen
- 1.2 Eenmanszaak
- 1.3 Vennootschap onder firma
- 1.4 Commanditaire vennootschap
- 1.5 Maatschap

■ ■ ■ 1.1 Natuurlijke personen en rechtspersonen

Natuurlijk persoon

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk houden we ons bezig met natuurlijke personen en rechtspersonen. Elk mens is een *natuurlijk persoon*. Zo'n natuurlijk persoon neemt deel aan het rechtsverkeer en heeft als gevolg daarvan *rechten* en *verplichtingen*. Zo heeft de eigenaar van een huis met tuin het recht om zijn tuin af te scheiden van die van de burens door middel van een schutting. Hij heeft daarbij wel de verplichting de schutting precies op de erfscheiding te plaatsen.

Organisatie

Wanneer twee of meer natuurlijke personen een samenwerkingsverband vormen om een bepaald doel te bereiken, noemen we dat een *organisatie*. Er zijn bijvoorbeeld organisaties om gezamenlijk een bepaalde sport te beoefenen of om samen muziek te maken. De organisaties waar we ons in dit boek mee bezighouden, zijn ondernemingen. Een *onderneming* is een organisatie die met behulp van arbeid en kapitaal (gebouwen, machines, voorraden) producten en/of diensten voortbrengt met de bedoeling daarmee winst te maken.

Onderneming

Rechtsvorm

Elke onderneming moet een bepaalde *rechtsvorm* hebben. De rechtsvorm is vooral van betekenis voor de manier waarop de aansprakelijkheid van de eigenaren voor de schulden van de onderneming is geregeld.

In dit verband kunnen we de ondernemingen indelen in:

- ondernemingen met een rechtsvorm waarbij de eigenaren met hun hele privévermogen aansprakelijk zijn voor de schulden van de onderneming.
Voorbeelden zijn de eenmanszaak, de vennootschap onder firma, de commanditaire vennootschap en de maatschap;
- ondernemingen met een rechtsvorm waarbij de eigenaren slechts tot het bedrag van hun vermogensdeelneming in de onderneming aansprakelijk zijn voor de schulden van de onderneming.
Voorbeelden zijn de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en de naamloze vennootschap.

Een onderneming die hoort tot de eerste groep, is geen juridische eenheid. Zo'n onderneming bezit geen rechtspersoonlijkheid.

Rechtspersoon

Een onderneming die hoort tot de tweede groep, is juridisch een zelfstandig geheel. Zo'n onderneming is *rechtspersoon*. Een onderneming die rechtspersoon is, kan volledig zelfstandig – net als een natuurlijk persoon – functioneren en deelnemen aan het rechtsverkeer. Zo kan een rechtspersoon zelfstandig leningen afsluiten, activa aanschaffen, medewerkers in dienst nemen, enz.

De bezittingen en schulden van deze vennootschappen zijn dus losgekoppeld van de bezittingen en schulden van de aandeelhouders, directieleden en commissarissen van de bv/nv. Deze drie groepen zijn dus *niet* met hun *privévermogen* aansprakelijk voor de schulden van de rechtspersoon. Dit geldt niet wanneer sprake is van duidelijk onbehoorlijk handelen.

In de volgende paragrafen van dit hoofdstuk bespreken we de eerder genoemde ondernemingen met een rechtsvorm zonder rechtspersoonlijkheid. In hoofdstuk 2 komen de twee genoemde ondernemingen met een rechtsvorm met rechtspersoonlijkheid aan de orde.

Bij het kiezen van de rechtsvorm voor de onderneming spelen in het algemeen de volgende factoren een belangrijke rol:

- *het voortbestaan (de continuïteit)* van de onderneming;
- de *grootte* van het benodigde *vermogen* en de *vorm* waarin dit moet worden aangetrokken (eigen vermogen en vreemd vermogen op lange en/of korte termijn);
- het *risico* verbonden aan de onderneming;
- de *aard* en de *omvang* van de *leidinggevende taak*;
- *overheidsvoorschriften*, zoals bijvoorbeeld fiscale bepalingen en voorschriften over de inrichting en de publicatie van de jaarrekening van de onderneming (balans, winst-en-verliesrekening en toelichting op deze overzichten).

Bij elke rechtsvorm voor de onderneming die we in hoofdstuk 1 en 2 bespreken, besteden we aan deze vijf factoren aandacht.

Opgave 1.1

■ ■ ■ 1.2 Eenmanszaak

We spreken van een eenmanszaak als aan de volgende twee voorwaarden is voldaan:

- de onderneming is eigendom van één persoon;
- er is geen scheiding tussen het vermogen van de onderneming en het privévermogen.

Iedereen kan van de ene op de andere dag een eenmanszaak beginnen. Het enige voorschrift is dat de eenmanszaak moet worden ingeschreven in het handelsregister (een 'burgerlijke stand' voor *bedrijven*) van de Kamer van Koophandel.

Voortbestaan

Het *voortbestaan* van een eenmanszaak is dikwijls *zeer onzeker*. Van groot belang is hier of een opvolger aanwezig is, die de zaak kan overnemen. Dit is van belang bij ziekte of vroegtijdig overlijden van de eigenaar, maar ook als deze zich te zijner tijd uit de zaak wil terugtrekken.

Wordt de onderneming door het ontbreken van een opvolger (of plaatsvervanger bij ziekte) *gedwongen opgeheven*, dan kunnen flinke verliezen ontstaan. Dit is vooral het geval wanneer veel geld is geïnvesteerd in gebouwen, inventaris en andere vaste activa.

Omvang vermogen

Het *eigen vermogen* van de eenmanszaak is begrensd door het vermogen van de eigenaar of door het deel daarvan dat de eigenaar ter beschikking kan of wil stellen.

Vreemd vermogen kan de eigenaar van de eenmanszaak aantrekken in de vorm van hypothecaire leningen, bankkrediet en krediet van leveranciers (crediteuren).

Hierboven zagen we al dat er *juridisch geen scheiding* is tussen zaakvermogen en privévermogen. Het vermogen van de onderneming kan dus worden aangetast als de eigenaar in de privé sfeer veel schulden maakt. Het ontbreken van deze juridische scheiding en de onzekerheid over het voortbestaan van de onderneming zijn een belemmering voor het aantrekken van vreemd vermogen.

Risico

Het *ondernemersrisico* is geheel voor de eigenaar van de eenmanszaak.

Doordat er geen scheiding is tussen het ondernemingsvermogen en het privévermogen is de eigenaar van de eenmanszaak met zijn zakelijke bezittingen + privébezittingen aansprakelijk voor alle schulden van de eenmanszaak. Als de eenmanszaak failliet gaat, gaat ook de eigenaar failliet.

Gemaakte verliezen in de eenmanszaak komen volledig ten laste van de eigenaar. Aan de andere kant is gemaakte winst volledig voor de eigenaar.

Leiding

De kwaliteit van de *leiding* binnen een eenmanszaak wordt voornamelijk bepaald door de capaciteiten en energie van de eigenaar. Het overdragen van een deel van de leidinggevende taak aan personeel is vaak moeilijk door de geringe grootte van de zaak.

Voor het nemen van snelle beslissingen en het inspelen op de nieuwste ontwikkelingen kan de leiding door één persoon echter gunstig zijn.

Overheidsvoorschriften

De eigenaar van een eenmanszaak is over de winst in zijn onderneming in privé *inkomstenbelasting* verschuldigd. De winst wordt belast in box 1. Het progressieve tarief in deze box kan oplopen tot 52%. Wanneer de eigenaar van de eenmanszaak door de Belastingdienst wordt erkend als ondernemer, kan hij gebruikmaken van bepaalde belastingvoordelen. Voorbeelden hiervan zijn: de ondernemersaftrek, de investeringsaftrek en de fiscale oudedagsvoorziening.

Voor de eenmanszaak gelden geen wettelijke bepalingen voor de inrichting en de publicatie van de jaarrekening.

■ ■ Gewaardeerd loon

Gewaardeerd loon

Een groot deel van de privéonttrekkingen per kas en bank door de eigenaar van een eenmanszaak kunnen we beschouwen als loon voor de eigenaar. Dit loon noemen we *gewaardeerd loon* of ondernemersloon. In verband met bepaalde berekeningen is het handig om deze loonbedragen te boeken op een aparte rekening *042 Privéondernemersloon*. Alleen de overige privéonttrekkingen in geld of goederen komen dan op de rekening *041 Privé*.

■ Voorbeeld 1.1

Ricardo Faber in Venray schrijft aan het begin van elke maand € 1.800 over van de bankrekening van zijn bedrijf naar zijn privébankrekening. Hij beschouwt dit bedrag als zijn ondernemersloon.

Begin mei 2012 schrijft hij naast deze € 1.800 ook nog € 750 als voorschot voor een vakantiereis in september 2012 over van de bankrekening van zijn bedrijf.

Gevraagd

Welke journaalpost neemt Ricardo van deze betalingen in mei 2012 op in de boekhouding van zijn eenmanszaak?

Uitwerking

De journaalpost in de boekhouding van de eenmanszaak is:

	041	Privé	€	750	
	042	Privéondernemersloon	-	1.800	
Aan	110	Bank		€	2.550

Opgave 1.2

■ ■ ■ 1.3 Vennootschap onder firma

Firmanten of vennoten

Bij de *vennootschap onder firma* (kortweg firma of vof) zijn twee of meer personen de eigenaren van een onderneming. De deelnemende partners noemen we de *firmanten* of *vennoten*.

De vof kan zonder vennootschapsakte worden opgericht. Het is wel aan te raden om de afspraken tussen de firmanten schriftelijk vast te leggen. Vaak gebeurt dit zelfs in een notariële akte. Dit is een akte die door een notaris is opgesteld en door hem en de opdrachtgever is getekend. De notariële akte is een belangrijk bewijsmiddel. In de akte worden onder andere geregeld:

- de naam van de vof;
- het doel van de vof;
- de inbreng van elke vennoot; deze kan bestaan uit geld, goederen en arbeid;
- de verdeling van de winst (het verlies) over de firmanten;
- de verdeling van de bevoegdheden over de firmanten.

Omdat een vof een bedrijf uitoefent, moet de vof worden ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel.

Hoofdelijke aansprakelijkheid

De onderneming wordt onder een *gemeenschappelijke* naam gevoerd, bijvoorbeeld *de firma Van Aken en Schulkers*. Een schuldeiser kan echter het totale bedrag van zijn opeisbare vordering op een door hem gekozen firmant verhalen. We spreken in dit verband over de *hoofdelijke aansprakelijkheid* van elke firmant.

Deze geldt overigens alleen wanneer een firmant een overeenkomst voor de firma afsluit en daarbij blijft binnen zijn bevoegdheden. De firmant die een overeenkomst afsluit voor de firma zonder daarvoor bevoegd te zijn, is in beginsel volledig zelf aansprakelijk.

Voortbestaan

Het *voortbestaan* van een firma is beter gewaarborgd dan van een eenmanszaak. Wanneer één van de firmanten zich uit de zaak wil terugtrekken, kunnen de overige firmanten rustig uitzien naar een opvolger.

Bij overlijden van één van de firmanten eisen erfgenamen hun aandeel in het vermogen van de firma op. Wanneer zij een uitbetaling in contanten willen, kan de firma in *liquiditeitsproblemen* komen, omdat de liquide middelen van de firma hiervoor meestal onvoldoende zijn.

Compagnonsverzekering

Daarom sluiten firma's vaak een *compagnonsverzekering*. In dat geval kunnen de vennoten van een firma bij overlijden van één van de firmanten met de uitkering van de verzekeringsmaatschappij de erfgenamen betalen. Op die manier wordt de voortgang van het bedrijf gewaarborgd.

Omvang vermogen

Het *eigen* vermogen van een firma kan groter zijn dan bij een eenmanszaak, doordat bij de firma meerdere mensen vermogen inbrengen.

Het aantrekken van *vreemd* vermogen is gemakkelijker, omdat elke firmant hoofdelijk aansprakelijk is en het voortbestaan van een firma beter is gewaarborgd.

Door de hoofdelijke aansprakelijkheid kan wanbeleid van een van de firmanten de vof in grote financiële moeilijkheden brengen. In het uiterste geval kan dit leiden tot het faillissement van de firma én alle firmanten.

Risico

De *risico's* die de onderneming loopt, worden gezamenlijk gedragen. De winst moet natuurlijk wel zo groot zijn dat deze voldoende en aantrekkelijk is voor meer dan één persoon.

Leiding

De *leiding* kan zo tussen de firmanten worden verdeeld dat zo goed mogelijk gebruik kan worden gemaakt van de kennis en de capaciteiten van elk van de firmanten.

Er kan overleg worden gepleegd tussen de firmanten over beleidsbeslissingen die genomen moeten worden. Dit overleg kan echter leiden tot een vermindering van de beslissingsnelheid en mogelijk tot onenigheden als gevolg van verschil in opvattingen.

Overheidsvoorschriften

De winsten van de firma worden fiscaal beschouwd als winsten van de firmanten, vanzelfsprekend ieder voor hun deel. Elke firmant moet zijn eigen aandeel in de winst aangeven bij de Belastingdienst en hierover *inkomstenbelasting* betalen (box 1). Elke firmant wordt door de Belastingdienst gezien als zelfstandig ondernemer, waardoor elke firmant dezelfde belastingvoordelen heeft als de eigenaar van een eenmanszaak.

Voor de vennootschap onder firma bestaan in het algemeen geen wettelijke bepalingen voor de inrichting en de publicatie van de jaarrekening.

Opmerking

Net als de eigenaar van een eenmanszaak kan elke firmant privéonttrekkingen doen ten laste van de kas of de bank van de firma. Vaak zijn deze privéonttrekkingen weer te beschouwen als loon voor de betrokken firmant (= gewaardeerd loon).

Opgave 1.3

■ ■ ■ 1.4 Commanditaire vennootschap

Een commanditaire vennootschap ontstaat wanneer aan

- de eigenaar van een eenmanszaak, of
- de vennoten van een vennootschap onder firma één of meer commanditaire vennoten worden toegevoegd.

Bij de commanditaire vennootschap kunnen we dus onderscheiden:

Beherende vennoot

- *de beherende vennoot (of vennoten)*

Hier geldt hetzelfde als bij de firma, dus onder andere hoofdelijke aansprakelijkheid tegenover derden;

Commanditaire vennoot

- *de commanditaire vennoot (of vennoten)*

De positie van deze deelnemer(s) ligt tussen die van verschaffers van vreemd vermogen en die van eigenaar(s).

Commanditaire vennoten (ook wel *stille* vennoten genoemd) zijn tegenover derden *niet* aansprakelijk voor de schulden van de vennootschap; zij nemen *niet* deel in de leiding van de onderneming. Zij delen *wel* mee in winsten en verliezen, maar kunnen nooit meer verliezen dan het bedrag van de deelneming waartoe zij zich verplicht hebben. Hun aansprakelijkheid kan hoofdelijk worden wanneer zij toch gaan deelnemen in de leiding van de onderneming. Bij liquidatie komen de commanditaire vennoten pas aan de beurt nadat alle schulden volledig zijn voldaan. Voor de vennootschap is het commanditaire vermogen te beschouwen als *eigen* vermogen van de zaak.

Als we de commanditaire vennootschap vergelijken met de eenmanszaak resp. de vennootschap onder firma, zien we het volgende:

- De *continuïteit* in het bestaan van de onderneming wordt meestal niet verbeterd. Juist hierdoor zal de positie van commanditaire vennoot – vermogensverschaffer zonder invloed op de leiding – niet erg aantrekkelijk zijn.
- Het eigen *vermogen* van de onderneming kan worden vergroot.
- Het *risico* wordt over een groter aantal personen verdeeld.
- De commanditaire vennoot neemt niet deel in de *leiding*.
- De *overheidsvoorschriften* voor de commanditaire vennootschap zijn vrijwel gelijk aan die voor de vennootschap onder firma.
Ook de winstuitkering van de commanditaire vennoot wordt voor de inkomstenbelasting belast in box 1. Omdat de Belastingdienst de commanditaire vennoot niet ziet als ondernemer, vervallen bepaalde belastingvoordelen die de beherende vennoot wel heeft.

De commanditaire vennootschap wordt bijna nooit bij de *oprichting* als ondernemingsvorm gekozen. Zij ontstaat meestal uit een eenmanszaak of uit een firma, bijvoorbeeld wanneer de eigenaars van deze zaken familieleden bereid vinden in een nodige vermogensuitbreiding bij te dragen zonder deelneming in de leiding. De commanditaire vennootschap kan ook ontstaan wanneer een beherend vennoot van een firma zich wil terugtrekken uit het bedrijf, maar bereid is zijn vermogen geheel of gedeeltelijk in de onderneming te laten.

Opmerking

Privéonttrekkingen door beherende vennoten hebben vaak weer het karakter van gewaardeerd loon (zie paragraaf 1.2 en 1.3).

Opgave 1.4

■ ■ ■ 1.5 Maatschap

Maten

De maatschap lijkt in veel opzichten op de vennootschap onder firma. Alleen is bij een maatschap geen sprake van het gezamenlijk uitoefenen van een bedrijf, maar van het gezamenlijk uitoefenen van een *beroep*. We zien de maatschap vaak bij beoefenaren van een vrij beroep, zoals accountants, artsen, advocaten en fysiotherapeuten. De partners in de maatschap noemen we *maten*.

Alle hiervóór gemaakte opmerkingen over de oprichting van de vof gelden ook voor de maatschap. De maatschap moet meestal worden ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel.

Een belangrijk verschil met de vof is er op het punt van de aansprakelijkheid. Wanneer een maat binnen zijn bevoegdheden een overeenkomst voor de maatschap afsluit, is elke maat voor *een gelijk deel aansprakelijk*. Handelt hij buiten zijn bevoegdheden, dan is hij in principe volledig zelf aansprakelijk.

Als we de maatschap vergelijken met de eenmanszaak resp. vennootschap onder firma, zien we het volgende:

- Over het *voortbestaan* van de maatschap zijn dezelfde opmerkingen te maken als voor de vennootschap onder firma.
- Net als bij de vennootschap onder firma kan de maatschap vaak grotere bedragen aan eigen en vreemd *vermogen* aantrekken dan de eenmanszaak.
- Net als bij de vennootschap onder firma wordt het *risico* bij een maatschap over een groter aantal personen verdeeld.
- In principe nemen alle maten deel in de *leiding*.
- De *overheidsvoorschriften* voor de maatschap zijn gelijk aan die voor de vennootschap onder firma.

Ook voor de maatschap geldt dat over de maatschapswinst geen belasting wordt geheven. De fiscus belast elke maat voor zijn aandeel in de winst van de maatschap met inkomstenbelasting (box 1). Elke maat wordt door de Belastingdienst gezien als zelfstandig ondernemer, waardoor elke maat dezelfde belastingvoordelen heeft als de vennoot in een vennootschap onder firma.

Wettelijke bepalingen voor de inrichting en publicatie van de jaarrekening zijn er voor de maatschap niet.

Opgave 1.5

■ ■ ■ Samenvatting hoofdstuk 1

- Natuurlijke personen zijn mensen, zoals de gebruikers van dit boek. Een natuurlijk persoon neemt deel aan het rechtsverkeer en heeft als gevolg daarvan rechten en verplichtingen.
- Een organisatie is een samenwerkingsverband tussen twee of meer natuurlijke personen die een bepaald doel nastreven.
- Een onderneming is een organisatie die met behulp van arbeid en kapitaal producten en/of diensten voortbrengt met de bedoeling daarmee winst te maken.
- Elke onderneming heeft een bepaalde rechtsvorm. De rechtsvorm is de juridische vorm van de onderneming.
De rechtsvorm is vooral van betekenis voor de manier waarop de aansprakelijkheid van de eigenaren voor de schulden van de onderneming is geregeld.
- Voor een onderneming gaat het bij de keuze van de rechtsvorm vooral om de vraag of zij al of niet rechtspersoon wordt.
Ondernemingen die rechtspersoon zijn, kunnen volledig zelfstandig – net als een natuurlijk persoon – functioneren en deelnemen aan het rechtsverkeer.
- Ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid zijn:
 - de eenmanszaak;
 - de vennootschap onder firma;
 - de commanditaire vennootschap;
 - de maatschap.
- Ondernemingen met rechtspersoonlijkheid zijn:
 - de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid;
 - de naamloze vennootschap.
- We spreken van een eenmanszaak als aan de volgende twee voorwaarden is voldaan:
 - de onderneming is eigendom van één persoon;
 - er is geen scheiding tussen het vermogen van de onderneming en het privé-vermogen.
- Bij de vennootschap onder firma zijn twee of meer personen de eigenaren van de onderneming. De deelnemende partners noemen we de firmanten of vennoten. Elke vennoot is hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden van de vennootschap. Dit betekent dat een schuldeiser het totale bedrag van zijn opeisbare vordering op een door hem gekozen firmant kan verhalen. Dit geldt overigens alleen wanneer de betrokken overeenkomst is afgesloten door een daartoe bevoegd firmant.
- Een commanditaire vennootschap heeft één of meer beherende vennoten en één of meer commanditaire vennoten.
De hoofdelijke aansprakelijkheid geldt alleen voor de beherende vennoten. Zodra de commanditaire vennoot zich gaat bemoeien met de leiding van de vennootschap, wordt ook hij hoofdelijk aansprakelijk.

- Bij een maatschap oefenen twee of meer personen (maten) gezamenlijk een beroep uit.
Een belangrijk verschil met de vennootschap onder firma is er op het punt van de aansprakelijkheid. Wanneer een maat binnen zijn bevoegdheden een overeenkomst voor de maatschap afsluit, is elke maat voor een gelijk deel aansprakelijk. Handelt hij buiten zijn bevoegdheden, dan is hij in principe volledig zelf aansprakelijk.

■ ■ ■ Zelftoets hoofdstuk 1

Beantwoord voor de in dit hoofdstuk besproken vier rechtsvormen voor ondernemingen de volgende vragen.

	Enmanszaak	Vennootschap onder firma	Commanditaire Maatschap vennootschap
• Formele oprichtingseisen? Beantwoord met ja of nee.	_____	_____	_____
• Inschrijving handelsregister? Beantwoord met ja of nee.	_____	_____	_____
• Rechtspersoon? Beantwoord met ja of nee.	_____	_____	_____
• Regeling aansprakelijkheid?	_____	_____	_____
• Met welke belasting wordt winst belast?	_____	_____	_____
• Voorschriften voor inrichting en publicatie jaarrekening? Beantwoord met ja of nee.	_____	_____	_____